

پژوهشهای حقوقی

شماره ۲۰

هزار و سیصد و نود - نیمسال دوم

مقالات

- تفاوت اشتباه و جهل نسبت به موضوع قرارداد
- ورشکستگی به تقلب و تقصیر؛ از قانون تجارت تا قانون مجازات اسلامی
- معاونت در جرایم غیر عمدی
- تحلیل تئوری متحدالشکل سازی حقوق قراردادهای تجاری فراملی
- مفهوم و ماهیت قراردادهای آتی
- صلح و حقوق بشر در برنامه درسی با تأکید بر اسناد بین المللی
- موضوع ویژه: حقوق میراث فرهنگی: ظرفیت‌ها و چالش‌ها
- شمشیر کند عدالت در صیانت از میراث فرهنگی
- ساخت، معرفی، حمل، نگهداری و خریداری نمونه تقلبی آثار فرهنگی - تاریخی
- حمایت کپی رایت از آثار معماری
- برخی تحولات راهبردی استرداد اموال فرهنگی در نظام بین المللی معاصر
- تحولات جدید اعاده اموال فرهنگی با نگاهی به بازگرداندن اموال فرهنگی به بومی‌ها
- حمایت از اموال فرهنگی در هنگام مخاصمات مسلحانه
- تکامل مفهوم «کارکردی» اموال فرهنگی در پرتو انسانی‌تر شدن حقوق بین الملل
- آسیب شناسی قوانین حمایت از میراث فرهنگی
- حق بر نام تاریخی خلیج فارس در آیین حقوق بین الملل
- تأملی در حل و فصل اختلافات راجع به اموال فرهنگی

حمایت کپی‌رایت از آثار معماری

سوره صادقی اسفهلانی*

چکیده: معماری در دوره‌های مختلف تاریخ، از پررونق‌ترین و برجسته‌ترین هنرهای بوده است که ایرانیان بدان شناخته می‌شده‌اند. از دید حقوق مالکیت فکری این موضوع حاکی است از وجود حمایتی کارساز در تمام طول تاریخ از این رشته از هنر و افراد شاغل بدان؛ چه، فرض پایه‌ای این حقوق آن است که هنر و خلاقیت بدون حمایت رونق نمی‌گیرد، چه رسد به آنکه به حد اعلای خود رسد، چنان‌که هنر معماری در طول تاریخ ایران رسیده است. حمایت از هنر معماری در ایران نه در شکل امروزی آن و در قالب کپی‌رایت، بلکه به صورت اشکالی که متناسب با زندگی سنتی و قدیمی در ایران بوده تا دوران معاصر آن را بر پای و پویا نگاه داشته است. در دوران مدرن، تغییر اشکال و ملزومات زندگی و روابط انسان‌ها در جوامع صنعتی و متأثر از تکنولوژی، تغییر شکل حمایت از هنر و خلاقیت را تقریباً در همه جای دنیا سبب گشته است. اما پویایی هنر معماری ایران، درحالی‌که زندگی در جامعه ایرانی مدت‌هاست از شکل سنتی آن به اشکال مدرن تحول یافته، با غیبت اشکال مدرن حمایت از این هنر در دوره معاصر مواجه شده و از آن تأثر یافته است. منظور از غیبت حمایت متناسب با دوران مدرن در ایران، خلأ کامل قانونی در این باب نیست؛ چه، از سال ۱۳۴۸، حمایت کپی‌رایت از آثار معماری به موجب قانون ایجاد شده است. بلکه مقصود، نشناختن ماهیت حمایت کپی‌رایت از آثار معماری و چگونگی کاربرد آن در عمل، و در نتیجه عملی نشدن و توسعه نیافتن این حمایت از آثار معماری در ایران است. همچنین با توجه به اینکه هنر معماری به دلایل متنوع و از جمله به دلیل آمیختگی جنبه‌های فنی و کاربردی با جنبه هنری در آن، با دیگر آثار هنری قابل قیاس نیست، به‌کارگیری کپی‌رایت برای حمایت از آن، بررسی خاص و جداگانه خود را

* کارشناس ارشد حقوق مالکیت فکری و فناوری اطلاعات از دانشگاه ایست‌انگلیا، انگلستان

(LL.M. Intellectual Property and Information Technology Law, University of East Anglia, United Kingdom), soureh_sadeghi@live.com

ایجاب می‌کند که جای این بررسی تا کنون در ایران خالی مانده است. این مقاله با نظر به اسباب ایجاد کپی‌رایت از یک طرف، و بررسی آنچه این حمایت برای آثار معماری و پدیدآورندگان آن فراهم می‌آورد از طرف دیگر، سعی در شناساندن حمایت کپی‌رایت از آثار معماری دارد.

کلیدواژه‌ها: مالکیت فکری، حمایت کپی‌رایت، آثار معماری، هنر معماری

مقدمه

حتی کسانی که درباره کپی‌رایت مطالعات تخصصی دارند، معلومات چندانی از حمایت کپی‌رایت از آثار معماری، و رای اینکه این آثار در ماده یک یا دو قوانین کپی‌رایت اکثر کشورهای دنیا از جمله ایران جزو یکی از اقلام مورد حمایت برشمرده شده است، ندارند. حقیقت آنست که این حقوق چنان در ایران ناشناخته است که نه معماران می‌دانند چنین ابزاری را برای شناسایی ارزش هنر حرفه خویش در دست دارند و نه وکلا یا حقوقدانان آگاهند که این حقوق تا چه حد می‌تواند منافع پدیدآورندگان آثار معماری را تأمین کند.

لیکن اهمیت تأثیر معماری نه تنها بر زیبایی مکان زندگی، بلکه بر محتوای خود زندگی آدمیان ناشناخته نیست. گفته شده که «ما ساختمان‌ها را شکل می‌دهیم و پس از آن ساختمان‌ها هستند که ما را شکل می‌دهند».^۱ سبب را می‌توان در تأثیرات زیبایی‌شناختی معماری بر روح و روحیه افراد جستجو کرد، تأثیراتی که به طور خاص از جنبه هنری یک پدیده معماری برمی‌خیزد. پویایی این جنبه هنری را در دنیای امروز حمایت کپی‌رایت است که تضمین می‌کند. شاید ریشه آشفتگی و بی‌هویتی معماری مدرن امروز ایران را هم که نمونه‌های فراوان آن را در شهر پایتخت می‌توان یافت، بتوان در ضعف اجرای همین حقوق در ایران دانست.

شبهه حمایت کپی‌رایت از آثار معماری توجه خاص خود را می‌طلبد، چه در میان آثار مختلف ادبی و هنری برخوردار از حمایت کپی‌رایت آثار معماری دسته‌ای کاملاً خاص را به خود اختصاص می‌دهند. کپی‌رایت ابزار حقوق مالکیت فکری است برای حمایت از خلاقیت‌های ادبی و هنری؛ و خلاقیت هنری در آثار معماری نیز قابل بررسی است. اما باید توجه داشت که جنبه هنری در آثار معماری، برخلاف سایر آثار مورد حمایت کپی‌رایت همچون آثار نقاشی، موسیقی، ادبی و غیره، جنبه منفرد و حتی در بسیاری موارد حتی جنبه غالب اثر نیست و در کنار جنبه هنری و حتی مهم‌تر از آن، جنبه فنی و کاربردی یک اثر معماری است که مطرح است، اگرچه این دو جنبه سخت به هم آمیخته باشند. کپی‌رایت تنها از جنبه هنری این آثار حمایت می‌کند و نه از سایر، حتی اگر در دیگر جنبه‌های فنی و صنعتی یک اثر معماری، خلاقیتی صورت گرفته باشد. در این مقاله جنبه‌های مختلف حمایت کپی‌رایت از آثار معماری معرفی می‌شود و روشن

می‌گردد که قواعد کلی حقوق مالکیت فکری در زمینه حمایت از آثار خلاقانه هنری که از طریق کپی‌رایت اعمال می‌شود، چگونه در مورد آثار معماری پیاده می‌گردد. این قواعد کلی از طرفی ناظر بدانست که آیا اصولاً حمایت کپی‌رایت به وجود می‌آید و از طرف دیگر در صورت به‌وجود آمدن چگونه نقض می‌گردد. بخش اول مقاله به بررسی «بیان»^۲ آثار معماری در اشکال مختلف می‌پردازد. در بخش دوم انواع حقوق اعطایی به دارنده کپی‌رایت اثر معماری که شامل حقوق اقتصادی و اخلاقی است، بررسی می‌شود و از این طریق نقض حقوق انحصاری دارنده کپی‌رایت و انحاء ممکن آن مطرح می‌گردد. در بخش سوم نکاتی که در بررسی ادعای کپی شدن یک اثر در ساخت اثر دیگر ممکن است پیچیدگی‌هایی ایجاد کند، مطرح شده و جوانب ممکن در بررسی آنها به اختصار معرفی می‌گردد.

۱. انواع آثار معماری قابل حمایت

مهم‌ترین شرط حمایت کپی‌رایت از یک اثر آنست که اثر از مرحله صرف «ایده» گذشته و به نحوی از انحاء مادی «بیان» شده باشد. در عمل هرچه جزئیات اضافه شده به یک کار بیشتر شوند و کار از یک طرح و ایده کلی، انتزاعی و ذهنی فاصله گیرد و هر چه بیشتر به سمت جزئی شدن پیش رود و تمایز آن از موارد مشابه خود آسانتر و ملموس‌تر گردد، امکان وجود حمایت کپی‌رایت در آن قوی‌تر و مسلم‌تر می‌گردد. بنابراین برای ادعای وجود حمایت کپی‌رایت بر یک اثر معماری از طرفی این اثر باید از صرف یک ایده گذشته و بیان شده باشد و از طرف دیگر باید توجه داشت که این «بیان» می‌تواند درجه‌بندی داشته باشد و لازم نیست حتماً کامل شده باشد؛ حمایت کپی‌رایت حتی قبل از تکمیل اثر معماری هم ممکن است، به شرط آنکه، اثر به اندازه کافی قابل تمایز از یک ایده صرف گشته باشد.

پدیدآورنده اثر معماری در دو صورت کلی و مجزا از هم می‌تواند هنر خود را به مرحله «بیان» برساند: از طریق طراحی‌ها و نقشه‌های فنی، و در قالب خود ساختمان. این بدان معنی است که هر یک از این دو شیوه بیان به تنهایی و مستقل از دیگری می‌تواند از حمایت برخوردار باشد. به عبارت دیگر، برای وجود کپی‌رایت در یک نقشه یا طراحی، شرط نیست که آن نقشه یا طراحی حتماً مورد استفاده برای ساخت بنا قرار گیرد و یا برای وجود کپی‌رایت در یک بنا لازم نیست که بنا عیناً از روی یک نقشه ساخته شده باشد.

اما امکان «بیان» هنر معماری در دو قالب نقشه و ساختمان لزوماً بدان معنی نیست که هر نظام حقوقی حمایت کپی‌رایت را شامل هر دو شکل بنماید. قوانین کشورهای مختلف راجع به شمول حمایت بر هر یک از این دو شیوه بیان متفاوت است. در قوانین به‌روز اکثر کشورهای دنیا علاوه بر طراحی‌ها و نقشه ساختمان، خود ساختمان نیز از حمایت کپی‌رایت برخوردار است. مثال برجسته ایالت متحده امریکاست که از سال ۱۹۹۰ حمایت کپی‌رایت را از طراحی‌ها و نقشه‌های

فنی به خود ساختمان نیز گسترش داد.^۳ در ایران «اثر معماری از قبیل طرح و نقشه ساختمان» جزو آثار مورد حمایت شمرده شده است.^۴ البته قانون فعلی ایران «اثر فنی که جنبه ابداع و ابتکار داشته باشد»^۵ را نیز از جمله آثار مورد حمایت قلمداد کرده است و این قابل بحث است که آیا یک ساختمان می‌تواند مصداقی از این بند باشد و از این راه مورد حمایت قرار گیرد. در پیش‌نویس قانون جدید که به «قانون جامع حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط» شناخته می‌شود،^۶ «اثر معماری» به «طرح ساختمان که در قالب ساختمان، ماکت یا نقشه ساختمانی تجسم یافته است» تعریف شده است. بنابراین در پیش‌نویس قانون جدید ابهام شمول حمایت بر خود بنای ساخته‌شده رفع گشته و طرح ساختمان در قالب خود بنا نیز مشمول حمایت گشته است و بدین ترتیب به نظر می‌رسد که در صورت تصویب این پیش‌نویس، شمول کپی‌رایت بر انواع آثار معماری در ایران تا حد زیادی مطابق با روند پذیرفته شده کنونی در کشورهای مختلف دنیا گردد.

۲. چگونگی حمایت کپی‌رایت از آثار معماری

اهمیت برخوردار بودن انواع آثار معماری - چه تنها نقشه‌ها و یا همچنین خود ساختمان - از حمایت کپی‌رایت از آنجاست که اشکال مختلف نقض حقوق پدیدآورنده را تعیین می‌کند. کپی‌رایت به دارنده خود دو دسته حقوق اعطا می‌کند. دسته اول حقوق اقتصادی^۷ است که به موجب آن هیچ‌کس بدون اجازه دارنده کپی‌رایت درحالی‌که مورد از موارد استثنای مجاز نیست، نمی‌تواند یک اثر کپی‌رایت را بازتولید^۸ کند و یا بر مبنای آن استفاده از آن اثر، اثری ثانویه پدید آورد.^۹ مهم‌ترین ویژگی این دسته حقوق آنست که اولاً موقت و به عبارتی مقید به زمان است،^{۱۰} و ثانیاً قابل انتقال به غیر^{۱۱} می‌باشد. دسته دوم حقوق اعطایی به پدیدآورنده به موجب کپی‌رایت، حقوق

۳. این تغییر با تصویب Architectural Works Copyright Protection Act 1990 صورت پذیرفت.

۴. قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸، ماده ۲ بند ۷.

۵. بند ۱۱ ماده ۲ همان قانون.

۶. این پیش‌نویس به دست شورای عالی اطلاع‌رسانی به آدرس وب‌گاه www.scict.ir تهیه شده و هنوز در مجلس بررسی نشده است.

۷. یا چنان‌که در پیش‌نویس قانون جامع بدان اشاره شده، حقوق مادی

8. Reproduce

۹. در پیش‌نویس قانون جامع این‌گونه آثار ثانویه که خود برخوردار از کپی‌رایت هستند، با عنوان آثار اشتقاقی نام برده شده‌اند. derivative works

۱۰. زمان اعتبار این حقوق در ایران، به استناد مصوبه مجلس منتشر شده در روزنامه رسمی مورخ ۸ مهر ۱۳۸۹، تا ۵۰ سال پس از مرگ پدیدآورنده است که با حداقل استاندارد جهانی مقرر در پیمان برن مطابقت دارد. پیش‌نویس قانون جامع نیز همین مدت را حفظ کرده است.

۱۱. هر دو شکل انتقال اختیاری و قهری را در بر می‌گیرد. در حالی که انتقال اختیاری حقوق اخلاقی متصور نیست زیرا این دسته اخیر حقوق همیشه برای پدیدآورنده اثر باقی می‌ماند؛ پس از مرگ وی نیز خانواده، و یا در موارد خاص

اخلاقی^{۱۲} است که برخلاف حقوق اقتصادی، موقت نیست و حتی در موارد استثنای مجاز نیز رعایت این حقوق تعطیل نمی‌گردد. بنابراین نقض حقوق پدیدآورنده اثر معماری، در دو شکل کلی نقض حقوق اقتصادی وی و نقض حقوق اخلاقی قابل بررسی است. هر یک از این دو شکل نقض حقوق نیز بسته به آنکه در مورد کدام نوع از آثار معماری - نقشه یا ساختمان - رخ دهد، می‌تواند اشکال متنوعی از نقض حقوق را ممکن گرداند.

۲-۱. نقض حقوق اقتصادی پدیدآورنده اثر معماری

نظر به امکان «بیان» یک اثر معماری در دو صورت نقشه ساختمانی و خود ساختمان، دو شیوه عمده نقض کپی‌رایت نیز قابل تصور است. اول اینکه یک طرح، نقشه یا ماکت برای استفاده دوباره، بازتولید شود یا به عبارت ساده‌تر، مورد کپی‌برداری غیرمجاز قرار گیرد و دوم آنکه خود ساختمان بدون رجوع به نقشه آن مورد کپی‌برداری قرار گیرد.^{۱۳}

لیکن اشکال نقض کپی‌رایت در یک اثر معماری بدین دو صورت محدود نمی‌ماند. نوع سوم از نقض کپی‌رایت در آثار معماری قابل تصور است و آن هنگامی است که پدیدآورنده پیش از پایان اثر - اما البته پس از آنکه اثر به اندازه کافی که دیگر صرف ایده شمرده نشود، در جزئیات طراحی شده باشد - به هر دلیل کار را ناتمام گذارد و آن طرح بدون اجازه وی توسط فرد دیگری ادامه داده شده و کامل گردد. آنچه فرد اول پدید آورده است، اگرچه نیمه‌تمام اما به اندازه کافی برخوردار از اصالت و «بیان» شده به صورتی مادی و غیرانتزاعی می‌باشد که شایسته حمایت کپی‌رایت گردد. بنابراین حتی اگر نتوان این حالت را تحت عنوان «بازتولید» غیرمجاز از موارد نقض کپی‌رایت اثر معماری دانست، به نظر می‌رسد که بتوان آن را به عنوان مصداقی از «استفاده ثانویه»^{۱۴} غیرمجاز از اثر کپی‌رایت برای پدید آوردن یک اثر اشتقاقی مطرح نمود. این شکل نقض حقوق پدیدآورنده اثر معماری خصوصاً از آنجا قابل توجه است که رخداد آن در رابطه بین معمار و کارفرما رایج است و در بسیاری موارد معمار دوم که تکمیل کار پدیدآورنده اول به او سپرده می‌شود، از تکلیف خود به تحصیل اذن پدیدآورنده اثر ناتمام پیش از قبول تعهد به تکمیل کار بی‌اطلاع است.

در واقع در این وضعیت، نظام کپی‌رایت اثر پدید آمده ولو ناقص را متعلق به پدیدآورنده آن می‌داند و دیگران را از دست بردن در آن باز می‌دارد. بدین ترتیب از طرفی کارفرما در صورت تمایل به ادامه طرح باید با پدیدآورنده آن همکاری کند و یا اذن وی را برای تحویل کار به دیگری

- به پیش‌بینی قانون - یک نهاد دولتی، امکان تعقیب موارد نقض حقوق اخلاقی را دارا می‌گردند که به نظر می‌رسد به دلایلی که بحث آن ورای مقاله حاضر است، نتوان آن را دقیقاً تحت عنوان انتقال قهری حقوق اخلاقی مطرح نمود.

۱۲. در پیش‌نویس قانون جامع تحت عنوان حقوق معنوی از آن ذکر شده است.

۱۳. چیزی شبیه به آنچه در برنامه‌نویسی رایانه به «مهندسی معکوس» شناخته می‌شود.

برای تکمیل آن به دست آورد؛ از طرف دیگر در صورت نبود اذن، طرح قبلی باید رها شود و کار بر طرحی جدید آغاز گردد که خود به معنی ایجاد تنوع و تشویق به خلاقیت در ایجاد طرح‌های جدید است. پس به نظر می‌رسد بتوان گفت نظام کپی‌رایت با منع این شکل از نقض حقوق به خوبی به فلسفه وجودی خود در حمایت از پدیدآورنده اثر خلاقانه از یک‌سو و تشویق و فراهم آوردن زمینه خلاقیت از سوی دیگر دست می‌یابد.

۲-۲. نقض حقوق اخلاقی پدیدآورنده اثر معماری

در کنار کپی نقشه یا ساختمان و تکمیل یک نقشه نیمه‌تمام که مصادیقی از نقض حقوق اقتصادی پدیدآورنده‌اند، اشکالی از نقض حقوق اخلاقی پدیدآورنده اثر معماری نیز قابل تصور است. اهمیت نقض حقوق اخلاقی یک پدیدآورنده بدان سبب است که چنان‌که در پیش اشاره شد، این دسته حقوق محدودیت زمانی ندارند و مادام که اثر موجود است، رعایت آنها از سوی همگان لازم است. این حقوق حتی در صورت انتقال حقوق اقتصادی پدیدآورنده در زمان حیات یا پس از مرگ وی پابرجا باقی می‌ماند. مهم‌ترین این حقوق که در رابطه با آثار معماری مطرح است، حق انتساب،^{۱۵} حق حفظ کلیت اثر^{۱۶} و حق در برابر استفاده تحریف‌آمیز از اثر^{۱۷} می‌باشد.

حقوق اخلاقی پدیدآورنده در قانون فعلی ایران (مصوب ۱۳۴۸) به صورتی بسیار کلی و مختصر - اگرچه موجود و کافی برای امکان استناد بدان برای طرح دعوا- در ماده ۱۹ مطرح شده است.^{۱۸} نه آثار معماری و نه هیچ اثر قابل حمایت دیگر از برخورداری از این دسته حقوق مستثنی نگشته است. در پیش‌نویس قانون جامع این دسته حقوق در بخش دوم - حقوق پدیدآورندگان آثار- در مواد ۲۰ الی ۳۱ به تفصیل آمده است. در این پیش‌نویس نیز هیچ‌یک از آثار مورد حمایت، از برخورداری از حقوق اخلاقی مستثنی نشده‌اند. در واقع نویسندگان این پیش‌نویس بالأخص با اشاره به امکان تغییر اثر معماری در صورت وجود شرایطی خاص بدون اجازه معمار^{۱۹} این نکته را هرچه بیشتر روشن نموده‌اند که پدیدآورنده اثر معماری از این دسته حقوق برخوردار است. نقض حقوق اخلاقی در آثار معماری به دو صورت ممکن است:

۲-۲-۱. ایجاد تغییر در بنایی که ساخت آن تمام شده است

ایجاد تغییر در ساختمان اگر به صورتی باشد که بتوان آن را ویران کردن، تغییرشکل دادن یا تکه کردن اثر نامید و یا هر تغییر شکلی که محسوس و فزون از تغییری جزئی و بی‌اهمیت، اگر چه به قصد نوسازی و تعمیر ساختمان باشد، در صورتی که بدون مجوز معمار بنا صورت گیرد، مصداقی

15. Paternity rights

16. Right to integrity of the work

17. Right against derogatory treatment

۱۸. به موجب ماده ۱۹ «هرگونه تغییر یا تحریف در اثرهای مورد حمایت این قانون و نشر آن بدون اجازه

پدیدآورنده ممنوع است.»

۱۹. موضوع ماده ۲۲ این پیش‌نویس

از خدشه و نقض حق پدیدآورنده به حفظ کلیت اثر است. رعایت کامل و بی‌قید و شرط حق پدیدآورنده یک اثر معماری در حفظ کلیت اثرش به معنی وارد آوردن محدودیت بالقوه در حقوق مالک بناست. چه از طرفی دارنده کپی‌رایت واجد حقوقی انحصاری^{۲۰} است و انواع حقوق اخلاقی از جمله این حقوقند. حقوق انحصاری حقوقی‌اند که به موجب قانون به فرد اعطا می‌شود و وی توان استناد بدان در برابر همگان را داراست.^{۲۱} از سوی دیگر این حقوق می‌تواند با حق مالک بنا به همه‌گونه تصرف و انتفاع از مایملک خود^{۲۲} که به اصل تسلیط شناخته می‌شود، تزامم پیدا کند.

برای حل این تزامم بالقوه قوانین کشورهای مختلف راهی یکسان در پیش نگرفته‌اند. درحالی‌که قوانین اکثر کشورهای اروپایی به سمت ترجیح منافع معمار متمایل است، برخی دیگر از کشورها راهی برای برقراری یک تعادل منطقی بین حقوق مالک و حقوق اخلاقی پدیدآورنده اثر معماری اندیشیده‌اند. به عنوان مثال به موجب قانون کلمبیا پدیدآورنده اثر معماری به استناد نقض حقوق اخلاقی خود قادر به توقف مالک از ایجاد تغییرات در ملک خود نمی‌باشد لیکن می‌تواند پس از ایجاد چنان تغییری از استفاده و اشاره به نام خود به عنوان معمار بنا جلوگیری به عمل آورد.^{۲۳} در قانون ایالت متحده امریکا مقرر شده که تغییرات در صورتی مجاز خواهد بود که پدیدآورنده اثر پیشاپیش به صورت کتبی به امکان تغییر در بنا و ویرانی یا دگرگونی آن در نتیجه تغییر رضایت داده باشد و در صورتی که چنین اذنی موجود نباشد، مالک بنا پس از تلاش منطقی و با حسن‌نیت برای مطلع‌ساختن پدیدآورنده می‌تواند تغییراتی که برای تعمیر، نوسازی و یا برای بهبود ارزش مادی ساختمان لازم است، صورت دهد.^{۲۴}

قانون فعلی ایران درباره تزامم بالقوه حقوق اخلاقی پدیدآورنده اثر معماری به‌طور خاص حق وی در حفظ کلیت اثرش - با حق مالک بنا در همه‌گونه تصرف و انتفاع از مایملک خود ساکت است. البته نباید از نظر دور داشت که این تعارض تنها هنگامی قابلیت به‌وجود آمدن را خواهد داشت که یک ساختمان را به استناد بند ۷ ماده ۱ قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان به عنوان «اثر فنی که جنبه ابداع و ابتکار داشته باشد» قابل حمایت بدانیم وگرنه این قانون تنها به شمول حمایت بر نقشه و طراحی یک اثر معماری صراحت دارد.

در صورت قبول فرض شمول حمایت کپی‌رایت بر ساختمان، به دلیل سکوت قانون رجوع به رویکرد شناخته‌شده قانون مدنی ایران در تقابل ماده ۳۰ و ۱۳۲ می‌تواند راهگشا باشد. مطابق با این دو ماده در تزامم میان اصل تسلیط و قاعده لاضرر، حق مالک بنا با متعارف بودن تصرف و اینکه

20. Exclusive rights

۲۱. مقایسه کنید با حقوقی که به موجب یک قرارداد برای طرفین آن ایجاد می‌گردد و به موجب اصل نسبی بودن قراردادها (ماده ۲۳۱ قانون مدنی) اثر آن در ایجاد تعهد سرایت به افراد خارج از قرارداد نمی‌کند.

۲۲. ماده ۳۰ قانون مدنی

23. Architecture & copyright controversies, Dr. Jorge Ortega, WIPO Magazine, September 2011

24. Section 113, Copyright Law of the United States

این تصرف به قصد رفع حاجت یا دفع ضرر از خود باشد، محدود می‌شود. اگرچه اصل تسلط به طور سنتی در حقوق ایران اصلی قدرتمند در اعطای حقوقی که تحدید آن بسیار استثنایی و محدود به مواردی بسیار خاص است، قلمداد می‌شود، لیکن گذشت زمان، تصویب قوانین جدید و به‌طور کلی ملزومات پیش‌آمده در زندگی مدرن ثابت کرده است که موارد تحدید این اصل چندان استثنایی و نادر نبوده و نمی‌تواند باشد.^{۲۵} تحدید مالک بنا به تصرف متعارف و به قصد رفع حاجت یا دفع ضرر به منظور رعایت حقوق اخلاقی پدیدآورنده اثر معماری نیز می‌تواند یکی از استثنائات وارد آمده بر حقوق مالک باشد.

در مخالفت با این رویکرد به جمع حقوق اخلاقی معمار و حقوق مالک بنا می‌توان گفت که ماده ۱۳۲ مالک را از تصرفی که مستلزم تضرر «همسایه» باشد باز داشته و لفظ «همسایه» نمی‌تواند شامل پدیدآورنده اثر معماری گردد و پس نمی‌توان برای جلوگیری از خدشه به حقوق اخلاقی معمار از مفاد ماده ۱۳۲ استفاده کرد. در پاسخ باید زمان تصویب قانون مدنی را و اینکه مسائل کپی‌رایت در آن زمان مطرح و حتی شناخته شده نبود، در نظر داشت. به عبارتی می‌توان گفت نظر به پیشینه تاریخی قانون مدنی، قانونگذار در ماده ۱۳۲ در مقام بیان نبوده و لفظ همسایه به عنوان مورد غالب تصریح شده است و گرچه حکم ماده ۱۳۲ را می‌توان در مورد هر کسی که تصرف مالک مستلزم تضرر اوست جاری دانست. اصل ۴۰ قانون اساسی^{۲۶} نیز بر این منطبق صحنه می‌گذارد. در واقع استثنائات وارد بر حق مالک به موجب قوانین مختلف^{۲۷} در پی حفظ منافع عمومی و نه فقط همسایه، حقوق مالک بنا را محدود نموده‌اند.

حقوق پدیدآورنده اثر معماری نیز اگرچه در نگاه اول دقیقاً معادل منافع عمومی رخ نمی‌نماید، لیکن رعایت حقوق اخلاقی معمار این قابلیت را داراست که از تخریب بنا تنها به دلیل قدیمی شدن آن یا اعمال تغییرات غیرلازم که صرفاً از روی تنوع‌طلبی و پیروی از موج‌های زودگذر در بنا صورت می‌گیرد، تا حدودی جلوگیری کند و این به‌خودی‌خود تأثیرات مثبتی در نمای خیابان‌ها و در نتیجه در هویت شهر به دنبال خواهد داشت. از این زاویه، تأثیر رعایت حقوق اخلاقی معمار بر منافع عمومی روشن است و می‌تواند مبنایی بر لزوم دستیابی به تعادل میان حقوق اخلاقی پدیدآورنده اثر معماری و حقوق مالک بنا قرار گیرد.

به نظر می‌رسد راه‌حل برگزیده نویسندگان پیش‌نویس قانون جامع برای مشکل تزاخم میان حقوق اخلاقی معمار و حقوق مالک بنا که در ماده ۲۲ این پیش‌نویس آمده است، هم با توجه به

۲۵. قوانین گوناگون از جمله قانون روابط موجر و مستاجر ۱۳۵۶ و ۱۳۶۲، قانون زمین شهری، قانون توسعه معابر، قانون اصلاحات ارضی، قانون دیات و ... از حق تصرف و انتفاع مالک کاسته است. (ناصر کاتوزیان، قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی، تهران، بنیاد حقوقی میزان، چاپ بیست‌ودوم، ص ۹۴).

۲۶. هیچ‌کس نمی‌تواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد.

۲۷. زیرنویس شماره ۲۱ را ببینید.

منطق همین رویکرد قانون مدنی - در حل تزاخم میان اصل تسلیط و قاعده لاضرر - بوده است. به موجب این ماده ایجاد تغییراتی که مستلزم خدشه به حق معمار در حفظ کلیت اثر وی باشد (...) به شرطی برای دیگر استفاده‌کنندگان قانونی مجاز است که ملاحظات فنی و یا نحوه استفاده از آنها چنین اقتضا کند». بدین ترتیب نویسندگان این پیش‌نویس ملاک «تصرف به قدر متعارف و به قصد رفع حاجت یا دفع ضرر» را به اینکه «ملاحظات فنی یا نحوه استفاده از بنا چنین (تغییرات را) اقتضا کند» تعریف کرده‌اند. این انتقاد وارد است که نگارش ماده تا حدی گنگ است و این سبب می‌گردد «ملاحظات فنی یا نحوه استفاده» را بتوان به هر شرایط غیرضروری و حتی تغییر کاربری بنا تعمیم داد. همچنین به نظر می‌آید عبارت «استفاده‌کنندگان قانونی» تنها شامل مالک بنا نگردد و این خود در گسترش اجازه تغییرات مستلزم خدشه به حقوق معمار به افرادی بیشتر و در واقع افزایش احتمال به چالش کشیدن حقوق اخلاقی معمار قابل انتقاد است. از طرفی مناسب بود که امکان جلوگیری از انتساب اثر پس از ورود چنین تغییراتی برای معمار پیش‌بینی می‌شد.

۲-۲. تغییر به هنگام ساخت بنا به دست فردی غیر از پدیدآورنده طرح و نقشه

صورت ممکن دیگر از نقض حقوق اخلاقی پدیدآورنده یک اثر معماری هنگامی رخ می‌دهد که طرح‌ها و نقشه‌ها کامل شده لیکن اجرای آنها و ساخت ساختمان به فرد دیگری غیر از پدیدآورنده طرح‌ها و نقشه‌ها سپرده می‌شود و فرد اخیر در اجرای آنها تغییراتی برخلاف منظور و هدف پدیدآورنده وارد آورد. مثال مشهور این نوع نقض حقوق در مورد خانه اپرای سیدنی اتفاق افتاد.^{۲۸} ساخت طرح یورن اوتزن که در رقابتی بین‌المللی برای ساخت یک مجموعه هنرهای نمایشی و موسیقی در سیدنی استرالیا برنده شد، پس از تأخیرهای طولانی به دست گروهی دیگر از مهندسين سپرده شد و ایشان در طراحی داخلی ساختمان چنان تغییراتی وارد آوردند که طرح اولیه که برای ساخت سالی چندمنظوره برای هنرهای نمایشی بود تا حد زیادی محدود گشت. البته در آن زمان طرح و موفقیت در دعوا علیه این گروه به دلیل آنکه برخورداری از حقوق اخلاقی برای پدیدآورنده اثر معماری در قانون استرالیا شناخته نشده بود، ممکن نبود و این امکان تنها با تغییرات قانون این کشور در سال ۲۰۰۰ ممکن گشته است.

۳. پیچیدگی‌های حمایت کپی‌رایت از آثار معماری

شرط حمایت کپی‌رایت خلافاً بودن و اصالت داشتن یک اثر به صورت توأمان است. منظور از خلافاً بودن اثر - که شرط عمومی حمایت در حقوق مالکیت فکری است - آنست که محصول تصور و قدرت فکری پدیدآورنده باشد؛ و اصیل بودن بدان معناست که اثر برای اولین بار پدید آمده و به عبارت ساده‌تر، خود کپی اثر دیگری نباشد.

تمایز این دو خصیصه در بررسی حمایت کپی‌رایت از آثار معماری به دلیل تفاوت نتیجه

حاصل از هر یک از این دو مهم است. لازمه خلاقانه بودن آنست که کار، محصول تراوشات فکری معمار باشد و نه یک ماشین و روبات، در حالیکه لزوم اصالت داشتن اثر بحث کپی و ماهیت آن را در معماری پیش می‌کشد.

ماهیت کپی‌کردن یا کپی‌شدن یک اثر در معماری گنگ و پیچیده است. این پیچیدگی را می‌توان در قالب حداقل سه نکته بررسی کرد:

۳-۱. آمیختگی دو جنبه کاربردی و هنری

اهمیت و تأکید بر هر یک از دو جنبه فن و هنر - که هر دو به صورت توأمان در یک اثر معماری وجود دارد - از یک اثر به اثر دیگر متفاوت است. معمولاً به نظر می‌رسد جنبه فنی این آثار، غالب و جنبه هنری، ناچیز یا حداقل بی‌اهمیت است به طوری که حتی بدان سمت متمایل گردیم که کپی را تنها در آثار مانیومنتال که درک جنبه هنری آنها در شکل خاص و متمایزشان ساده‌تر است، قابل تحقق بدانیم و یا تنها نمای یک بنا را قابل کپی‌کردن قلمداد کنیم. حقیقت آنست که اگرچه کپی در آثار مانیومنتال و یا کپی صرف نمای یک ساختمان آسان‌تر و به عبارت دقیق‌تر، درک آن ملموس‌تر است، اما بدان معنی نیست که سایر انواع آثار معماری یا بیش از صرف نمای یک ساختمان قابل کپی نیست. جنبه هنری یک کار حتی اگر تأکید طراح - به شدت آثار مانیومنتال - بر آن نباشد، در کنار جنبه فنی حضور دارد و برخوردار از حمایت است.

اهمیت توجه به دو جنبه هنری و کاربردی یک اثر معماری ناشی از آنست که تنها جنبه هنری یک اثر مورد حمایت است. این بدان معناست که آنچه صرفاً ملزومات فنی کار ایجاب کند کپی‌رایت اثر دیگر را نقض نمی‌کند و خود نیز از حمایت کپی‌رایت برخوردار نیست. به عبارت ساده‌تر، تنها جنبه هنری کار قابلیت کپی کردن - بدان معنا که نقض کپی‌رایت رخ دهد - دارد و جنبه‌های فنی دو اثر حتی اگر شبیه به هم باشند، مضداق مفهوم کپی نیستند زیرا استانداردهای فنی آن را ایجاب کرده‌اند.

آمیختگی دو جنبه کاربردی و هنری این مشکل را ایجاد می‌کند که آیا بنا با کپی یک بنای دیگر ساخته شده و حقوق معمار بنای اول نقض شده، یا آنچه واقع شده را جنبه فنی ایجاب کرده است. برای تفکیک دو جنبه هنری و فنی یک اثر معماری و بررسی اینکه با نهادن تمام ملزومات فنی به کنار آیا بنایی مورد کپی قرار گرفته است، روش معمول - به عنوان مثال در ایالات متحده امریکا - بر آنست که «حال و هوا»^{۲۹} دو بنا با هم مقایسه گردد. کار معمار آنست که شیوه‌ای خاص برای تقسیم و اختصاص فضا برای بهترین استفاده افراد از آن به تناسب موقعیت بنا بیاندیشد. این شیوه اختصاص فضا به تناسب موقعیت مکانی در تعیین «حال و هوا»^{۳۰} ی یک بنا نقش تعیین‌کننده دارد و یکی بودن این حال و هوا در دو بنا، احتمال رأی به نقض کپی‌رایت معمار بنای اول را افزایش می‌دهد.

۲-۳. وابستگی اثر معماری به موقعیت مکانی آن

بروز هنر معمار در اندیشیدن چگونگی استفاده از فضا در طراحی بنا خصیصه‌ای دیگر در معماری را به میان می‌آورد: وابستگی اثر به موقعیت مکانی آن. پیچیدگی که در این زمینه وجود دارد آنست که آیا اصولاً یک بنا می‌تواند مورد کپی قرار گیرد در حالیکه کپی یک بنا با توجه به آنکه هر بنا مخصوص موقعیت مکانی خود طراحی می‌شود و این موقعیت به سختی ممکن است در مورد بنای دوم یکسان باشد، عملاً غیرممکن است.

در بررسی این پیچیدگی به دو نکته توأمان باید توجه داشت:

اول) برای بررسی اینکه آیا بنای اول در ساخت بنای دوم مورد کپی واقع شده نه به تک‌تک استانداردها یا جزئیات طراحی که ملزومات فنی - و از جمله موقعیت مکانی بنا- ایجاب کند، بلکه به فرم بنا در کل و شیوه ترتیب، ترکیب و چیدمان فضاها و عناصر طرح توجه می‌گردد، آنچه که معمولاً از آن به عنوان «حال و هوا»ی بنا یاد می‌کنند. از آنجا که این عوامل بسته به پرونده هر اختلاف، متغیر است، تعریف دقیق و بررسی جزئی آن را به صورت موردی ممکن دانسته و موکول به داده‌های هر پرونده خاص می‌نمایند.

دوم) مفهوم کپی کردن یا کپی شدن چیست؟ برای جایگزینی واژه کپی واژگان تکثیر و تقلید به ذهن می‌آید، اما هیچ‌یک از این دو جایگزینی معادل، دقیق و کامل برای آن نیست. شاید ترجمه به «از رو برداری» به عنوان جایگزین واژه کپی دقیق‌تر باشد، خصوصاً آنکه به نحوی کلی بودن مفهوم واژه کپی را می‌رساند و این را که کپی لزوماً به معنی ساخت نسخه دوم به صورت تطابق النعل بالنعل اثر اول در کلیه جزئیات آن نیست، می‌توان از آن برداشت کرد.

برای امکان تعقیب به دلیل کپی شدن یک بنای مورد حمایت، لازم نیست که بنای دوم عیناً شبیه بنای اول باشد و در هیچ جزئی با آن متفاوت نباشد؛ بلکه -چنان‌که در مورد سایر آثار مورد حمایت کپی‌رایت هم مطرح است- کپی برای نقض حقوق پدیدآورنده اول کافی ست به حدی باشد که «عمده» و «بیش از اندازه عادی» تلقی شود و در واقع «قسمت اهم»^{۳۰} اثر اول کپی شده باشد.

به طور خلاصه، اینکه اثر معماری وابسته به موقعیت مکانی خود است سبب نمی‌شود که کپی از آن و در نتیجه نقض حقوق معمار آن ناممکن باشد، زیرا از طرفی در بررسی کپی یک بنا به حال و هوای آن توجه می‌شود و نه جزئیات فنی، و از طرف دیگر کپی قابل تعقیب یک اثر، کپی آن اثر در کلیه جزئیات نیست و مادام که قسمت اهم اثر مورد حمایت، بدون مجوز کپی شود، نقض حقوق معمار رخ داده و مورد، قابل تعقیب است.

۳-۳. کپی یا الهام؟

اینکه در طراحی و ساخت یک اثر معماری تا چه حد از طراحی و جنبه‌های خلاقانه اثر دیگر

«الهام» گرفته شده و این الهام در کجا تمام و تبدیل به کپی از آن اثر می‌شود، پیچیدگی دیگر بحث کپی‌رایت در معماری است. وجود شباهت ظاهری بین دو اثر عامل اصلی ایجاد «حال و هوا» می‌شابه است، که چنان‌که مذکور افتاد، یکی از روش‌های بررسی اینکه اثر کپی شده است یا خیر، می‌باشد. با این وجود، در دفاع از کپی نبودن اثر دوم می‌توان مطرح کرد که صرف شباهت ظاهری نه نشان از کپی کار اول و در نتیجه قابل تعقیب، بلکه حاصل الهام از «سبکی» خاص در معماری است. به عبارت دیگر شباهت ظاهری حاصل الهام از یک سبک است که هر دو بنا در آن سبک طراحی یا ساخته شده‌اند. با این نگاه حتی کپی نیز در معنایی که به نقض حقوق پدیدآورنده بیانجامد به سادگی قابل تحقق نیست و در واقع الهام در یک سبک به اندازه‌ای بیش از معمول و در نهایت مصداق سرقت هنری^{۳۱} است. این دید خود سبب می‌شود شباهت ظاهری که می‌توانست مصداق کپی و ناقض حقوق اقتصادی پدیدآورنده باشد، تغییر ماهیت داده و به صورت مصداقی از نقض حقوق اخلاقی پدیدآورنده نمایان گردد!

در صورت قبول این نظر که صرف شباهت ظاهری - هر چقدر هم که زیاد باشد - کافی برای اثبات نقض حقوق نیست، می‌توان وجود عواملی دیگر را برای تحقق نقض حقوق پدیدآورنده لازم دانست. از جمله این عوامل می‌تواند یکسان بودن هدف از ساخت بنا یا کاربری آن باشد. به طوری که اگر به عنوان مثال هدف ساخت یک بنا استفاده برای سکونت باشد و دیگری صرفاً برای مقاصد زیبایی‌شناختی و تزئینی ساخته شده باشد، شاید نتوان به سهولت شباهت ظاهری را کافی برای اثبات نقض حقوق پدیدآورنده دانست.

مسئله سبک می‌تواند خود، پیچیدگی دیگری را خصوصاً در ایران پیش آورد و آن چیستی و امکان کپی «سبک شخصی» یک معمار است در تقابل با آنچه می‌توان «موج» نامید. پیچیدگی از آنجا ناشی می‌شود که در فضای عدم اطلاع از حقوق، ممکن است اینکه اثر یک معمار کپی شود، نه تنها ناپسند قلمداد نگردد، بلکه آن را نشانی از موفقیت معمار اثر اول و مدرکی بر قدرت تأثیرگذاری وی - حداقل در یک برهه زمانی - بدانند. بدین ترتیب با عدم جلوگیری از کپی اثر، کپی‌های دیگر هم صورت می‌گیرد به نحوی که خلاقیت و سبک شخصی یک معمار به صورت موجی که شاید منشأ آن هم لزوماً مورد اذعان قرار نگیرد، درآید. البته باید در نظر داشت که سبک - چه کلی و چه شخصی - مورد حمایت کپی‌رایت نیست. زیرا بیش از اندازه کلی است و بیشتر به «ایده» می‌ماند تا «بیان»، در حالیکه کپی در یک صورت جزئی و خارجی مصداق پیدا می‌کند. لیکن توانایی بالقوه کپی‌رایت در جلوگیری از ایجاد موج‌های زودگذر، بی‌ریشه و چه بسا خالی از خلاقیت در معماری، و از این طریق، ایجاد روندی که در آن هر بنای طراحی یا ساخته شده بنایی بی‌همتا، خلاقانه و غیرمشابه با کارهای دیگر باشد، قابل توجه است.

نتیجه

این مقاله به معرفی جنبه‌های حمایت کپی‌رایت از آثار معماری پرداخت. این حمایت اگرچه در اولین و تاکنون جامع‌ترین قانون کپی‌رایت ایران مصوب سال ۱۳۴۸ اذعان شده است، لیکن تاکنون به همان اختصار باقی مانده و اصولاً بحثی جدید و تا حدود زیادی ناشناخته است. با توجه به این نکته، در این مقاله بیشتر سعی بر توضیح قوانین و روشن‌سازی وضعیت موجود شد. از طرفی به دلیل نبود سابقه پرداختن به موضوع حمایت کپی‌رایت از آثار معماری، در توضیح مباحث در مواردی از روش‌های موجود در سایر کشورها برای مقایسه استفاده شد، که مهم‌ترین آنها طرح بحث شباهت «حال و هوا»ی دو اثر در بررسی اینکه آیا یکی از دیگری کپی شده است، بود؛ این روش اگرچه خصوصاً در حقوق آمریکا شناخته شده است، لیکن به نظر می‌رسد خصوصیت نداشته و در مباحث مشابه در ایران هم قابل استفاده باشد.

چنین محدودیتی در نوشتن مقاله حاضر در اکتفا به تنها توصیف آنچه قانون در مورد کپی‌رایت آثار معماری تبیین می‌کند، بدان معناست که با معرفی بحث، زمینه‌های بیشتری در آینده برای مطالعات انتقادی نسبت به قانون فعلی و نیز پیش‌نویس قانون جدید مطرح است. این مقاله با پرداختن به نکات مقدماتی حمایت کپی‌رایت از آثار معماری در پی فراهم آوردن پیش‌زمینه‌ای بود بر مباحث بسیار متنوع که در زمینه ارتباط این رشته از مالکیت فکری با آثار معماری در حال حاضر مطرح است و جای کار دارد؛ از آن جمله است بحث تأثیر کپی‌رایت بر تعیین هویت معماری دوران حاضر، امکان بهره بردن از کپی‌رایت در حمایت از میراث فرهنگی ملموس، و یا بررسی تأثیرگذاری ضمانت اجرایی قانون و روش‌های بهبود آن به منظور کاهش هرچه بیشتر موارد کپی‌برداری و نقض حقوق و رواج آگاهی جامعه معماران کشور از حقوق خویش.

در تبیین حمایت کپی‌رایت از آثار معماری در این مقاله بررسی شد که ابتدائاً این آثار باید از قلمرو صرف ایده خارج شود و به صورت نقشه‌های فنی و یا در قالب خود ساختمان بیان گردد. پس از برخورداری از حمایت، پدیدآورنده اثر دارای حقوقی انحصاری می‌گردد. حقوق اقتصادی وی دیگران را ملزم می‌نماید که در صورت کپی‌برداری و یا به هر روی، استفاده ثانویه از نقشه یا ساختمان تکمیل شده، اذن وی را تحصیل کنند. تکلیف به تحصیل اذن در صورت تکمیل نقشه ناتمام پدیدآورنده دیگر نیز وجود دارد. نقض حقوق اخلاقی پدیدآورنده نیز از طریق تغییر بنای ساخته و تمام شده و یا تغییر در اجرای نقشه به هنگام ساختن ساختمان در موردی که اجراکننده فردی غیر از پدیدآورنده طرح است، ممکن است.

در بخش نهایی مقاله بررسی شد که چگونه نکاتی که مختص هنر معماری رخ می‌نماید، می‌تواند اثبات و اجرای حمایت کپی‌رایت از این آثار را به چالش کشد. از جمله بود این نکته که برای فراهم آوردن حمایت لازم است جنبه‌های فنی که گاه به جنبه‌های هنری اثر تنیده است از آن جدا گردد. دیگر آنکه چطور حتی وابستگی یک اثر معماری به موقعیت مکانی آن سبب نمی‌گردد

که آن اثر تماماً اثری منحصر به فرد باشد و کپی‌برداری از آن اثر و در نتیجه نقض حقوق پدیدآورنده آن را تماماً ناممکن نمی‌گرداند. نکته دیگر نیز تقابل بالقوه دو مفهوم کپی و الهام، و ارتباط آنها با بحث سبک در معماری بود و سعی بر آن شد که به بحث ماهیت کپی در حیطه هنر معماری در حد طرح و معرفی بحث پرداخته شود.

مقاله حاضر کوششی بود در تبیین حمایتی که علی‌رغم موجود بودن برای آثار معماری تاکنون در عمل چندان مورد توجه چه جامعه حقوقی و چه معماران قرار نگرفته است. عدم توجهی که چه بسا آشفتگی و حاکم شدن تدریجی بی‌هویتی بر معماری چند دهه اخیر ایران نشانی از آن بر خود دارد. به راستی آیا پویایی هنر معماری معاصر در کشورهای برخوردار از قوانین کپی‌رایت جامع و اجرایی به نحوی که حتی توانایی صادرات این جنبه‌های فرهنگ را بدان‌ها داده است، تصادفی است؟ و آیا معماری بی‌جذب چند دهه اخیر ایران که همزمان گشته است با جا ماندن ایران از دوران جدید اهمیت قوانین کپی‌رایت در حمایت از خلاقیت‌های هنری در دنیای مدرن برخاسته از بی‌هنری ایرانیان است که روزگاری در هنر شهره آفاق بودند؟^{۳۲}

فهرست منابع

1. Architectue & copyright controversies, Dr. Jorge Ortega, WIPO Magazine, September 2011, URL: http://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2011/05/article_0004.html. Accessed: 2012-02-22. (Archived by WebCite® at <http://www.webcitation.org/65dn9OYLq>)
2. Copyright Issues in Architecture, Manuel R. Valcarcel, Southeast Real Estate Business, October 2004, URL: <http://www2.gtlaw.com/pub/articles/2004/valcarcelm04a.pdf>. Accessed: 2012-02-22. (Archived by WebCite® at <http://www.webcitation.org/65dnPaWvT>)
3. Getting The Right Angle On Copyright In Architectural Works, Steven C. DeSmet, Leahy & DeSmet, LLC, Building in Maryland and Washington, DC, September/October 2009, URL: <http://griffinleahylaw.com/Getting%20the%20Right%20Angle%20on%20Copyright%20in%20Architectural%20Works.pdf>. Accessed: 2012-02-22. (Archived by WebCite® at <http://www.webcitation.org/65dnas5Pr>)
4. Copyright Protection for Architectural Works, Adam T. Mow, URL: <http://www.babcockscott.com/documents/Copyright%20Protection%20for%20Architectural%20Works.pdf>. Accessed: 2012-02-22. (Archived by WebCite® at <http://www.webcitation.org/65dnkhZMT>)
5. Legal Briefs: Copyright Protection of Architectural Works, The Journal of the Design-Build Institute of America, URL: <http://www.dbia.org/pubs/dateline/archives/2006/12-06/Departments/1312legal.htm>. Accessed: 2012-02-22. (Archived by WebCite® at <http://www.webcitation.org/65dnzaLXU>)
6. Architecture & Copyright Law, Gallagher & Dawsey Co., LPA, Newsletter March 2002, URL: http://www.invention-protection.com/ip/publications/docs/Architecture_&_Copyright_Law_pf.html. Accessed: 2012-02-22. (Archived by WebCite® at <http://www.webcitation.org/65do6Maj5>)
7. Copyright Law of the United States and Related Laws Contained in Title 17 of the United States Code
8. Moral Rights protection in the UK, Gillhams Solicitors, URL: <http://www.gillhams.com/articles/140.cfm>. Accessed: 2012-02-22. (Archived by WebCite® at <http://www.webcitation.org/65doa2gHD>)
۹. مروری بر حقوق اخلاقی مالکیت فکری و مبانی اعتبار آن، محمود حکمت‌نیا، مجله فقه و حقوق،

۳۲. در نوشتن مقاله حاضر از نظرات آقای مهندس ایمان شیاسی کارشناس ارشد مطالعات معماری ایران بهره فراوان بردم که در اینجا از ایشان صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

شماره ۵، تابستان ۱۳۸۴

۱۰. قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸

۱۱. پیش‌نویس لایحه قانون جامع حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط، کارگروه

نظام حقوقی و مالکیت فکری، دبیرخانه شورای عالی اطلاع‌رسانی، تابستان ۱۳۸۹.

URL:<http://www.scict.ir/Portal/File/ShowFile.aspx?ID=462969e0-5a63-40d8-81b2-fd8a2c151c4b>. Accessed: 2012-02-22. (Archived by WebCite® at <http://www.webcitation.org/65doHUKJq>).

JOURNAL OF LEGAL RESEARCH

VOL. X, No. 2

2011-2

Articles

- The Differences between Mistake and Ignorance to the Subject-Matter of Contract
- Bankruptcy in Fault and Fraud: From Commercial Code to Islamic Penal Code
- Complicity in Unintentional Crimes
- Concept and Nature of Future Contracts
- Analysis The Theory of the Unification of Transnational Commercial Contracts Law
- Peace and Human Rights in Curriculum under the International Instruments

Special Issue: Cultural Heritage Law: Capacities and Challenges

- Unable Justice and Preservation of Cultural Heritage
- Islamic Penal Code of Iran on Crimes against Cultural Property: 566 bis Article
- Copyright Protection for Architectural Works
- Some Strategic Developments in Restitution of the Cultural Property in Contemporary International Law
- New Developments in Restitution of Cultural Property with a View to Restitution of Indigenous People's Cultural Property
- The Protection of Cultural Property in Times of Armed Conflicts: The Practice of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia
- "Functional" Concept Evolution of Cultural Property in a More Humanization of International Law
- Deficiencies in Legislations for Protection of Cultural Heritage
- Right on the Historical Name of the Persian Gulf from the Perspective of International Law
- Examining Various Mechanisms for International Disputes over Cultural Properties

S. D. I. L.

The S.D. Institute of Law
Research & Study